

Список використаних джерел

1. Вербіцька І. І. Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 22. С. 150 – 154.
2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Інвестиційна привабливість України падає. Що заважає інвесторам – опитування. URL <https://ua-news.liga.net/economics/news/investitsiyna-privablivist-ukraini-padae-scho-zavajae-investoram-opituvannya>.

УДК 336.77

JEL Classification: G21

Рац О. М.,канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри банківської
справи і фінансових послуг,Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, м. Харків**Степанова К. Е.,**

здобувач вищої освіти 4 курсу,

Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, м. Харків**НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ
КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ**

Кредитна діяльність банку є одним із найважливіших критеріїв, який відрізняє його від небанківських установ. На практиці доведено, що саме кредитні операції посідають провідне місце в загальному обсязі активних та операцій та забезпечують отримання доходу. Проте банківське кредитування вважається однією з найризикованіших операцій й може призводити до проблем з якістю кредитного портфеля, що в свою чергу негативно впливає на ефективність як кредитної діяльності банку, так і результативність функціонування банківської установи в цілому.

Вирішенню проблем якості кредитного портфеля банку та оцінки кредитоспроможності позичальників банку приділяли значну увагу в теоретичних і практичних розробках провідні вчені: В. В. Бордюг, Г. О. Кришталь, В. В. Коваленко, Д. Д. Кузьменко, А. М. Цугунян [1 – 5] та ін. Проте, на нашу думку, ще потребують доробки та удосконалення методики

Рац О. М., Степанова К. Е. Напрями удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників банку. *Особливості та передумови соціально-економічного розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 5 березня 2021 р)*. Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 73 – 76.

оцінки кредитоспроможності позичальників з урахуванням сучасних аспектів ведення банківської справи.

Метою дослідження є порівняльний аналіз різних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банку, визначення напрямків удосконалення підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банку.

В зарубіжних та вітчизняних банківських установах не має єдиного порядку та правила визначення кредитоспроможності позичальника. Кожна банківська установа використовує власну методику, на підставі ґрунтовної і виваженої оцінки діяльності клієнта, проведеної на основі даних фінансової звітності; статистичної звітності; даних бухгалтерського обліку; експертної оцінки та іншої додаткової інформації.

В Україні на законодавчому рівні поняття кредитоспроможності клієнта банку-юридичної особи та базову методику її оцінювання визначено у Постанові правління НБУ “Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями” від 25 січня 2012 р. № 23 [6].

Позичальник повинен мати чіткі фінансові підстави для отримання позики і бути спроможним своєчасно у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності [4, с. 35]. В протилежному випадку банк повинен оцінити ступінь ризику, покладений на нього.

Для оцінки кредитоспроможності виділяють є три категорії позичальників банку: банки, фізичні особи та юридичні особи (не банки).

У випадку міжбанківського кредитування оцінку контрагента рекомендовано здійснювати за наступними показниками: аналіз якості активних та пасивних операцій, виконання своїх зобов'язань, рівень професійності менеджменту, створення резервів, чітке дотримання усіх економічних нормативів тощо.

Під час оцінки кредитоспроможності фізичної особи варто враховувати наступні показники позичальника: вік, сімейний стан, освіту, рівень заробітної плати, усі можливі доходи та витрати, наявність власної нерухомості, цінних паперів, фізичне здоров'я, минулі банківські позики та своєчасність їх погашення, зв'язки клієнтів і навіть стать.

Аналізуючи кредитоспроможність позичальника-юридичної особи в першу чергу враховують її галузеву спеціалізацію. Наступним кроком проводять аналіз його фінансово-господарської діяльності за такими даними: обсяг реалізації; прибутки і збитки; рентабельність; коефіцієнти ліквідності; грошові потоки (рух коштів на рахунках позичальника); склад та динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості; собівартість продукції (робіт, послуг).

Оцінка фінансового стану позичальника-юридичної особи проводиться банками щоквартально. Це стимулює підприємство-позичальника підвищувати ефективність своєї фінансово-господарської діяльності [2, с. 98].

На сучасному етапі розвитку економіки при організації кредитних відносин використовується значна кількість підходів та методів щодо визначення оцінки кредитоспроможності, які поділяються на класифікаційні або статистичні (бальні (рейтингові) системи оцінки, моделі прогнозування банкрутства, множинний

дискримінаційний аналіз та CART) та моделі комплексного аналізу (правило п'яти Сі, CAMPARI, PARTS, PARSER, система 4 FC, MEMO RISK) [3, с. 149].

Проведемо порівняльну характеристику діючих систем оцінки кредитоспроможності позичальника: класифікаційних (статистичних) моделей та моделей комплексного аналізу.

Класифікаційні (статистичні) моделі прості у застосуванні, забезпечують об'єктивність отриманих результатів, виступають основою вибору можливих варіантів розвитку виробництва та є помічниками у виборі банком надійного ділового партнера.

До недоліків можна віднести наступні аспекти: аналіз вимагає наявності значного масиву даних, якісні чинники важко врахувати у даній моделі, не береться до уваги роль міжособистісних відносин, розраховані коефіцієнти є статичними і не враховують поточного стану позичальника на момент отримання кредиту.

Моделі комплексного аналізу дозволяють скоротити час аналізу кредитних заявок та термін прийняття рішення щодо надання кредиту, показники охоплюють увесь спектр діяльності та характеристику позичальника, використовуються як кількісні, так і якісні характеристики клієнтів, використовуються зарубіжними банками, забезпечують пристосованість показників до змін в економічній та політичній ситуації в країні тощо.

Недоліками у цій моделі виступають неспроможність багатьох банків визначити саме ті показники, які будуть відповідати реальному стану підприємства, емпіричний характер показників, недостатня теоретико-методологічна база, суб'єктивна думка експерта, на основі чого робиться оцінка, недостатнє розуміння сутності деяких показників, відсутність кількісної інтерпретації зазначених показників та чіткого розподілу показників за класами на основі проведеного дослідження [1, с. 114].

На основі порівняння переваг та недоліків кожної групи зарубіжних методик оцінки кредитоспроможності позичальника можна зробити висновок, що найбільший ефект буде отримано від оптимального співвідношення при їх комплексному застосуванні. Адекватне та адаптоване до сучасних умов діяльності вітчизняних банків застосування даних підходів сприятиме ефективному регулюванню кредитних ризиків при здійсненні банками кредитних операцій.

Вдосконалення існуючих методик оцінки кредитоспроможності позичальника в умовах достатньо жорсткої конкурентної боротьби банків між собою є важливою умовою зростання популярності банку у потенційних позичальників, а також однією з головних цілей функціонування будь-якого банку – зростання доходності його кредитних операцій.

На нашу думку, перспективними напрямками вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників вітчизняними кредитними установами є такі:

– закріплення на законодавчому рівні методики розрахунку кредитоспроможності позичальників із комплексним набором показників та коефіцієнтів для повноти та різнобічності аналізу діяльності підприємства, систематична розробка й видання методичних вказівок та роз'яснень щодо її застосування;

– впровадження методики оцінки кредитоспроможності та системи рейтингування позичальників, заснованої не тільки на аналізі фінансового стану безпосереднього позичальника, а й на оцінці зовнішніх факторів, які оточують підприємство та впливають на реалізацію його бізнес-процесів;

– удосконалення інформаційного поля – забезпечення аналітиків достатнім обсягом якісної інформації про позичальника, яка б відповідала критеріям повноти, достовірності та верифікованості, актуальності, об’єктивності, порівнюваності й надавала б можливість визначити кредитоспроможність підприємства;

– вдосконалення матеріально-технічної бази вітчизняних фінансових установ, зокрема створення адекватного програмного забезпечення з метою використання ефективних систем оцінки кредитоспроможності та ризику;

– підвищення рівня освіти та кваліфікації кадрів фінансових установ, забезпечення високого рівня знань фінансової та банківської справи, обліку та економічного аналізу суб’єктів господарювання, а також володіння дослідження в галузі оцінки перспектив розвитку видів економічної діяльності тощо.

Також при проведенні оцінки кредитоспроможності позичальників необхідно враховувати те, що завищення класу позичальника призводить до зростання рівня кредитного ризику банківської установи, а з іншого боку, заниження класу сприяє зменшенню попиту на кредитні ресурси з боку суб’єктів господарювання.

Таким чином проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що питання оцінки кредитоспроможності позичальників відіграє важливу роль, як для банківської установи, так і для її позичальника. Головним завданням здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника для банківської установи є уникнення кредитних ризиків від неповернення кредиту. Для позичальника – отримання кредиту на найбільш вигідних умовах. Проаналізовані методи оцінки кредитоспроможності позичальників повністю або частково використовуються в українській банківській практиці, і орієнтують на ефективне їх застосування в реальних умовах кредитозабезпечення діяльності підприємств і організацій.

Список використаних джерел

1. Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник університету банківської справи НБУ*. 2008. № 3. С. 112 – 115.
2. Коваленко В. В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: наукове вид. Одеса : Атлант, 2015. 196 с.
3. Кришталь Г. О. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. *Вісник університету банківської справи НБУ*. 2014. С. 147 – 152.
4. Кузьменко Д. Теоретичні підходи до визначення кредитоспроможності позичальника: аналіз проблемних питань. *Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*. 2010. № 11 – 12. С. 35 – 40.
5. Цугунян А. М. Оцінка кредитоспроможності позичальника та шляхи її вдосконалення. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 1. С. 57 – 62.
6. Рекомендації з приводу оцінки комерційними банками кредитоспроможності і фінансової стабільності позичальника : Лист НБУ від 02.06.1994 р. № 23011/79. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/LB94065> (дата звернення: 02.03.2021).